

ULDUZ QASIM

(əvvəli ötən sayımızda)

Tüfəngdi, açılıb dəyər, cəhennəmə, ən dəhşətlişi diri-
diri ələ keçməkdə, özü də gənc qız uşağı İti özündən

dən başqa bir ins-cins yoxdu. Ermənilər bu nabeləd məhlələr arasında, özü də şər qarışan vaxtda dolaşmağın faydası olmadığını düşünüb, deyəsən, hardasa yaxınlıqda komarlaşan "it xılı", "köpək sürüsü"ne qatışmaq üçün aralasdılar.

Ayaq səsləri tamam kəsilməmişdi, ətrafdə hənirti yoxdu, Zeynəb başının üstündəki kol-kosu aralayıb ehtiyatla yan-yörəyə göz gəzdirdi. Ətrafdə tam sakitlik hökm sürürdü. Həvə hələ tam qaralmamışdı, amma toran çalmışdı. Üzü-güzü, qolu-qılçası qan içində nəfəsi daralan Zeynəbin addım atmağa heyi qalmamışdı, qorxu, həyəcan, bir yandan da aclıq onu tamam üzmüş-

əlını dünyadan üzdü. Kölgə Saymazdan düşürdü, köpək sanki qızın fikrini oxudu, onun əllərini, ayaqlarını yalamağa başladı.

Qız elə bil yenidən doğuldu, heysiz qollarıyla Saymaza sarıldı. Dilsiz heyvan sanki gözləriylə ona yalvarır, "gəl buralardan uzaqlaşaq", deyirdi.

Qız cəhd eləsə də ayağa qalxa bilmədi, başı yənə gicəllənirdi, yənə yixılıb huşunu itirdi. Aradan nə qədər zaman keçdiyinin fərqində ola bilməzdi o. Ayılarda yənə Saymazı baş ucunda gördü. İt zingildəyə-zigildəyə onun araqlarını dartışıdırır, nə isə anlatmağa çalışırdı. Başı sanki ağır daş parçası idi, zorla qəddini

dik? Atan qurban, gözümün nuru, oyan, anana rəmin gəlsin. Dünəndən bəri ağlamaqdan həlak olub.

- At. aaa...

- Can, bala!

- ...

Sözünü bitirməyə gücü çatmadı.

- Sən hara getmişdin, niyə bu genə düşmüşsən, ay qızım? Nə yaxşı ki, bu heyvan yanındaymış, yoxsa... dilim, ağzım qurusun. Gecə o taya keçib mənəi çəkə-çəkə bura gətirdi.

Zeynəb qırıq-qırıq, nəfəs dərə-dərə güclə eşidilən xırıltılı bir səslə üzürxahlıq elədi:

- Bağışla, ata, düşüncəsiz iş tutdum, sizi pis vəziyyətə qoydum.

Zeynəbi bir əli ilə möhkəm tutan ata, o biri əliylə kol-kosu aralayaraq çaya endi. Tək qolla üzmək imkansızdı, amma ürəyi qovrulan kişi qızını xilas eləmək üçün hər çətinliyi gözü önünə almışdı. Məhlənin vəfalı heyvanı Saymaz da Fəzli kişi ilə yana-yana üzürdü.

Bu da ora... Arazın İran sahili... Fəzlinin canında hey nə gəzir... Sudan qırağa ayaq basar-basmaz kökündən qopan ağac kimi yerə sərələndi. Dahan canında Zeynəbi tutub saxlamağa qüvvə yox idi. Qız sürüşüb yenidən suya düşdü. Vəziyyəti it ağılıyla duyan köpək qızın dalınca çaya cumdu. Ata son gücünü toplayıb qıjov dalğaların sürükləməkdə oldu-

SOLMAYAN NƏRGİZ

(Romandan parça)

araladığı istədi, düşündü ki, heyvandı, səs salıb işləri korlamasın, o biri yandan da tam əmin idi ki, basqınçılar it-pişik, adam, mal-heyvan demirlər, gözə görünəni atəşə tuturlar. Deyirlər it itin ayağını basmaz, bu quduzlar iti də vururlar...

- Saymaz, gəlirlər, sən qaç, canını qurtar barı...

İt hələ də boğuc səslə mırıldanıb qızın ipək donunun ətəyini dartışırdı. Zeynəb qamışların arasıyla ehmal-ehmal evlərinin köllayısındaki moruqluğa tərəf süründü. Kol-kos əlini-ayağını cırmaq-cırmaq eləsə də qız dayanmadan sürünüb özünü ot tayalasının dibindəki çuxura saldı. İt qızın böyrünə sığınıb gözünü döydü.

Əli avtomatlı iki quldur qamışlığı ələk-vələk eləyəndən sonra kolluğa tərəf yeridi. Anlaşılmaz, qarış-quruş danışmaq səsleri indi bir qədər də yaxından gəlirdi, bəlkə heç qızla dığaların arasındakı məsafə yüz metr də olmazdı. Xilas yalnız Allahın möcüzəsinə qalmışdı...

Ot tayasını didişdirib üstlərini basdırılmışdılar. Təhlükə sovuşana qədər tərənib şıqqıltı salmasaydı, bəlkə də görən olmazdı...

Birdən hiss elədi ki, it yanında yoxdur, o çuxurdan necə, haçan çıxmışdı ki, xəbər tutmamışdı. İnsan fəlakət anında nicat duyğusundan savayı heç nə barədə düşünmə bilmir, ətinə kəssən belə xəbər tutmaz. İndi belə bir hal yaşayırdı Zeynəb. Sükutu qorumaq həyatı qorumaq demək idi. Əslində itin çuxurdan çıxıb havalı bir şəkildə kolluqla qamışlıq arasında hürə-hürə dazımağı qızın salamat qalması, ələ keçməməsi üçün şans yaratmışdı.

Bu mənzərə sanki dığaları inandırmışdı ki, həndəverdə sahibsiz qalıb havalanan it-

dü. Amma hər necə olsa hərəkət etmək lazım idi. O, sürünüb yenidən kanala girdi, axar suyun əksinə irəliləmək çətin olsa da qız var gücünü toplayıb topuğunu güclə örtən suyu mümkün qədər şappıltıdan gətirdi. Bir xeysi gedəndən sonra dayanıb nəfəsini dərdi, kanalın tırəsindən ətrafa boylandı, gözə dəyən yox idi. Qız kanaldan çıxdı. Evləri yüksəkdə təpənin döşündə olduğundan toranlıqda uzaqlaşan iki qaraltını görə bilirdi.

Elə bil get-gedə qorxu-ürkü qızın canından çıxırdı. Zəminin içiylə sürünərək evlərinə lap yaxınlaşdı, tut başına girdi. Ətrafa diqqətlə göz gəzdirdi. İns-cins yoxdu. Bir qədər əvvəlki atəş səsini xatırladı, Saymazı, vəfalı köpəyini düşündü. Binamuslar yazıq heyvanı öldürmüş olmasınlar, acı acı düşünüb duruxdu, boğazının içini qəhər acısı tutdu. Ani xışıldan diksindi, ürəyi az qala yerindən çıxacaq. Yüngül meh kökü torpağı sarıbsarmalayan, nəhəng gövdəli, qollu-budaqlı tut ağacının yarpaqlarını astaca yellədirirdi. Evlərinə tərəf sürünməyə davam elədi.

Qorxu, aclıq və yuxusuzluqdan başı gicəllənir, ürəyi bulanır, kol-kosun qanatdığı yaraları gör-gör göynəyirdi.

Həvə isə anbaan qaralmaqdaydı, O, qatı qaralıqın düşməsinə gözləməliydi. Tut ağacının altını gəbə kimi bürüyən otluqda uzandı ki, hərəkət etməyə güc toplansın. Güc hardaydı, dünya gözündə qaraldı, uzandığı yerdə huşunu itirib lam-süst qaldı.

Zeynəb özünə gələndə gecə yarından keçmişdi. Əvvəlcə harada olduğunu anıdıra bilmədi. Key-key ətatına baxdı, tutduğu işi, indi belə bir çıxılmazlığa düşdüyünü yadına salanda vahimələndi. Yarıyuxulu, yarıyax qız başının üstünü kəsdirən kölgəni görüncə, bu da son, düşüncəsiylə

düzəltdi, oturdu, Ay işığında qarşısında düşüb qalan ölü quşu, kəkliyi görəndə dönüb itə sarı baxdı. Saymaz quyruğunu bulayır, gözlərini Zeynəbdən ayırmırdı, sanki "acsan ye, qüvvən olsun, səni sağ-salamat aparım", demək istəyirdi.

Heyvanın davranışlarından təsirlənən Zeynəb göz yaşlarını saxlaya bilmədi, elə bu vaxt sanki ilahidən ona güc gəldi, ayağa qalxıb Saymaza yaxınlaşdı, onun başını tumarladı, kəkliyi yerdən götürüb itin qarşısına qoydu, pıçıldadı:

- Sən ye, Saymaz, sən qismətində, mən çiy əti necə yeyim?

Heyvan sahibini yedirtmək üçün çox güman ki, çəkiliyindən tutub gətirdiyi kəkliyi ayağı ilə kənara itələdi, yeni, "sən acsansa, mən də yemərim" - dedi.

Saymaz onu dartışdırmağa başlayanda Zeynəb anladı ki, vaxt itirmək zamanı deyil, təhlükə hər an təkrarlana bilər. Son gücünü toplayıb irəlilədi. Ay işığında ağaran ciğirli tutub gedirdi. Sahilə az qalırdı, Arazın şırıltısı eşidilirdi, amma daha yeriyə bilmirdi, bir-iki dəfə səndirələdi, anasından ayrılıb dogma ata yurduna gedən, oradan üzünə, köçkün qafiləsinə qoşulmaq üçün qayıtdığı yolda üçüncü dəfə huşunu itirdi...

...ancaq Saymazın onu hara isə sürüdüyünü hiss edirdi...

Qızını itin ağzından al-qan içində alan Fəzli kişi ciyərpərəsinin başını dizinin üstünə qoyub göz yaşları içərisində çağırırdı:

- Aç gözünü, qızım, şükr nəfəsin gedib-gəlir, sağsan, niyə axı özünü odun-alovun içinə atırdın, ay bala? Vəhşilərin əlinə keçseydin, nə edər-

- Nəyi bağışlayım, qızım, şükr salamatsan. Səni itirsek, anan dözməz, bağı partlayar, ya da başına hava gələr!..

Arazın o tayı səli-küylü idi. Çayı keçən kişiler sahilə toplaşıb nə edəcəklərini, ailəni, uşağı bu fəlakətdən necə qurtaracaqlarını düşünür, götür-qoy edirdilər. İki dəhşətli günün basqısının əldən saldığı qadınlar quru yerə çöküb ailə böyüklərinin qərarını gözləyir, onlara qısılan uşaqlar yetim quzu balaları kimi mələşirdilər.

Fəzli kişi heç vaxt yaxından görmədiyi çayın o tayına ağır yüklə keçməliydi, yeni qızını İran ərazisinə addatmalıydı. O yerə ki, nəinki bütün kənd, hətta ordan-burdan qaçıb onlara qoşulan qonşu rayonların, kəndlərin əhalisi dərininə-dəyazına baxmadan özünü çaya vurub ölüm-zülüm ora keçmişdilər.

Orda bəlkə də ən gərgin adam Fəzlinin arvadı, Zeynəbin anası Pəri idi. O, Zeynəbi sahilə yaxın, yulğun ağacının böyründə oturdub ətrafa boylandı.

Araz gözüne bir ayrı cür deydi, sanki çay baş verənləri, adamların halını duyurdu. Bir az əvvəlkinə baxanda sakitdi Araz.

Fəzliyə elə gəldi ki, çayın bulanıq suyu bir az durub, sanki çərəsiz adamlara canlarını qurtarmaq üçün yol verirdi Araz. Fəzli ayaqüstə zorla duran qızını ciyninə alıb üzə-üzə o taya keçirməliydi. Hündürcüylə, enlikürcüylə, hünəri, qoçaqlığı ilə yaxın obalarda hörmət-izzət sahibi olan, hər çıxmaz yoldan, çətinlikdən çıxmağı bacaran adam indi aciz qalmışdı.

Kişi qızını sağ-salamat sərəhəddin o tayına necə keçirəcəyini düşünür, Allahdan mədd diləyirdi.

Şükr Zeynəbin qolundan tuta bildi. Su hopmuş palaz kimi heysiz-hərəkətsiz vücudu oradan dartıb çıxarmaq güc istəyirdi. Dogma balasını fəlakətin pəncəsindən xilas etmək üçün elə bil qeybdən güc alırdı... Qızı qırağa şıxarırdıqdan sonra özü də çayın qırağına çıxmağa tapqət tapdı.

Qız ağır-ağır nəfəs alırdı. Atası onu göy otluğun üstünə uzatmışdı. Bir azdan özünə gələr, qoy uzansın, tam bir sutkanın can çəkilməsi əldən salıb yazdığı. Ata bilirdi ki, qızı burdan o yana aparmağa qüvvəsi qalmayıb. Ona görə də zindan kimi ağır addımlarını çəkib təkbaşına camaatın topaşağı tərəfə getdi ki, kimisə köməyə çağırırsın.

Valideynləri bərabər döndülər. Kənddən də bir neçə adam onlarla birlikdə gəlmişdi. Anası Zeynəbi taqətsiz, əyni başı didik-didik, üz-gözü qaçırdı, otluğa uzanmış halda görüb vaysındı:

- Gör nə haldasan, Zeynəb? Səni kim bu günə qoyub? Oooy, mənəm başıma daş düşsün, bəs sən dedin atanın yanına gedirsən? Deməli, evə getmişən, o dəftərlərin dalınca? Yaxşı ki, onlar səni əsir almayıblar. İlahi, biz neyləyərdik onda. Günah mənə dedi, gərək səni buraxmayaydım tək başına. Bilmirəm ki, bu qarageymiş gündə sən hardan gəlib çıxdın kəndə, oturmaşdın dana isti yerdə, Bakıda...

Həyat yoldaşı onu sakitləşdirməyə çalışdı:

- Pəri, qara-qışqırıq salma. Onsuz da səni eşitməyə halı qalmayıb. Qan itirib, huşu üstündə deyildi. Şükür salamətidi.

Qızın qoluna girib ayağa qaldırıldı. Adamlar komalanan yerə qədər iki yüz, üç yüz metrlik yolu başa çatmaq üçün yarım saatdan çox vaxt axıb getdi.